

سوغات نامرئی منطقه آزاد انزلی

۳

لرزش بنیادین پترودلار

۲

تجارت جهانی

شماره: ۲۵۲
یک‌شنبه ۱۴۰۵/۰۹/۰۱

info@Tejarate.cc
www.Tejarate.cc

سال هفتم / ۴صفحه قیمت ۴۰۰۰۰ تومان

مدیرعامل ارس: فاصله تصویب تا اجرا باید به حداقل برسد

ارس و مسابقه با بروکراسی

انزلی: آزادی قانونمند

۲

دروازه صادرات پاکستان

در حاشیه بندر جبل‌علی دبی، پروژه‌ای در حال شکل‌گیری است که می‌تواند مسیر تجارت پاکستان را در منطقه تغییر دهد. شرکت ملی لجستیک پاکستان (NLC) با همکاری DP World، «پاکستان مارت» را راه‌اندازی می‌کند؛ مرکزی با بیش از ۵۰۰ غرفه که محصولات ساخت پاکستان را در محیطی بدون مالیات، عوارض و مالیات بر ارزش افزوده به نمایش می‌گذارد.

عملگرایی در کیش

در جزیره کیش، جایی که آسمان و دریا به‌هم می‌رسند، رویدادهای هفته‌های اخیر بیش از آن‌که اخبار روزمره باشند، نشانه‌ای از یک رویکرد عمیق‌ترند: عملگرایی بی‌وقفه در حفظ و ارتقای زیرساخت‌های گردشگری. بوئینگ ۷۳۷ هواپیمایی کاسپین که از نجف به کیش فرود آمد و با مراسم واتر سالوت استقبال شد، فقط یک پرواز نبود. این لحظه نمادین، نقطه تلاقی تلاش‌های مداوم برای پیوند مسیرهای هوایی بین‌المللی با ظرفیت‌های داخلی جزیره است. همزمان، جابه‌جایی هزار و ۸۸۸ خودرو و بیش از ۹ هزار مسافر از مسیرهای دریایی در یک هفته، وثبت ۱۹۲ پرواز با نزدیک به ۱۸ هزار مسافر در همان بازه زمانی، تصویری روشن از شبکه‌ای چندوجهی ارائه می‌دهد که نه‌تنها کار می‌کند، بلکه در سطح کیفی بالا باقی می‌ماند.

کیش سال‌هاست که به‌عنوان یکی از مقاصد اصلی گردشگری ایران شناخته می‌شود، اما آنچه در این دوره متمایز به نظر می‌رسد، تمرکز بر کارایی زیرساختی به‌جای شعارهای توسعه‌ای است. فرودگاه بین‌المللی کیش با باند استاندارد، تجهیزات کمک‌ناوبری پیشرفته از جمله سامانه ILS و آمادگی عملیاتی کامل، نشان داده که حتی در شرایط پیچیده، ظرفیت پذیرش پروازهای پهن‌پیکر و مدیریت ترددهای سنگین را دارد. برقراری مجدد مسیر مستقیم نجف-کیش با مشارکت شرکت‌هایی مانند کاسپین و ساها، پس از وقفه‌هایی که صنعت هوایی منطقه را تحت تأثیر قرار داد، نمونه روشنی از این عملگرایی است.

۴

منطقه آزاد تهران

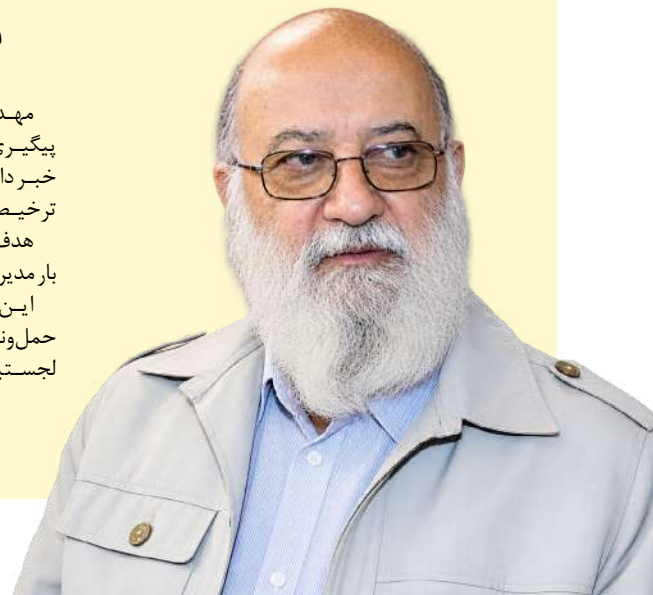

مهدی چمران، رئیس شورای شهر تهران، از پیگیری ایجاد منطقه آزاد در محدوده فرودگاه امام خبر داد تا کالاهایی مانند اتوبوس مستقیماً آنجا ترخیص شوند.

هدف اصلی تسهیل فرآیندهای گمرکی و کاهش بار مدیریت شهری است.

این طرح می‌تواند سرعت واردات ناوگان حمل‌ونقل را افزایش دهد و بخشی از مشکلات لجستیکی پایتخت را کاهش دهد.

شراکت هوشمند دبی-کارناتاکا

دبی کومرسیتی (تحت DIEZ) با دولت ایالت کارناتاکا هند تفاهم‌نامه همکاری امضا کرد. این توافق در حاشیه بنگالورو تک سامیت (۱۷–۱۹ نوامبر) با تمرکز بر هوش مصنوعی، حمایت از استارتاپ‌ها برای ورود به بازارهای امارات و هند و بهره‌گیری از «رخصه هوش مصنوعی» دبی انجام شد. هدف اصلی تسهیل دسترسی به بازار و اتصال اکوسیستم‌های نوآوری دو طرف است. این گام، پیوند عملی میان دو قطب فناوری آسیا و خاورمیانه را تقویت می‌کند.

شورای تجاری عمان-ازبکستان

اتاق‌های بازرگانی عمان و ازبکستان امروز توافق‌نامه تأسیس شورای تجاری مشترک را امضا کردند. این شورا با هدف تقویت همکاری‌های اقتصادی، شناسایی فرصت‌های سرمایه‌گذاری و تسهیل پروژه‌های مشترک شکل گرفته است. اقدام مذکور در ادامه گفت‌وگوهای اخیر دو کشور درباره مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، گامی عملی برای تعمیق روابط تجاری دوجانبه محسوب می‌شود.

مدیرعامل ارس: فاصله تصویب تا اجرا باید به حداقل برسد

ارس و مسابقه با بروکراسی

در جلسه‌ای که قرار بود صرفاً گزارشی از عملکرد هفت‌ماهه باشد، دکتر هادی مقدم‌زاده، رئیس هیأت مدیره و مدیرعامل سازمان منطقه آزاد ارس، جمله‌ای را بر زبان آورد که بیش از یک شعار مدیریتی به نظر می‌رسد: تسهیل سرمایه‌گذاری و ارتقای کارآمدی سازمانی، محور راهبردی توسعه این منطقه است. این جمله در نشست شورای معاونین و مدیران سازمان بیان شد؛ نشستی که در آن آمارها و حجم مراجعات سرمایه‌گذاران، ضرورت تسریع فرآیندهای اداری را آشکار می‌کرد.

منطقه آزاد ارس که از سال ۱۳۸۲ فعالیت خود را آغاز کرده و با گسترش محدوده به حدود ۵۱ هزار هکتار در شمال‌غرب ایران، در مجاورت آذربایجان، ارمنستان و نخجوان قرار گرفته، همواره به‌عنوان دروازه ایران به قفقاز و اوراسیا شناخته می‌شود. رود ارس مرز طبیعی این منطقه است و شهر جلفا مرکزیت آن را بر عهده دارد. موقعیت جغرافیایی ارس، دسترسی به بازارهای چندصدمیلیونی کشورهای همسایه و قرار گرفتن در مسیر کریدورهای بین‌المللی حمل‌ونقل را فراهم کرده است. با این حال، مانند بسیاری از مناطق آزاد ایران، فاصله میان ظرفیت‌های قانونی و واقعیت اجرایی همواره یکی از چالش‌های اصلی بوده است.

مقدم‌زاده در این نشست بر ماده یک قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تأکید کرد: بسترسازی برای جذب سرمایه‌گذاری از مأموریت‌های بنیادین این مناطق است. او از معاونت‌ها و مدیریت‌ها خواست تمام ظرفیت‌ها و برنامه‌های خود را در این مسیر متمرکز کنند. فاصله زمانی میان تصویب مصوبات و اجرای آن‌ها باید به حداقل برسد. بررسی درخواست‌ها و اخذ استعلامات باید پیش از تشکیل کمیسیون‌ها و در کوتاه‌ترین زمان ممکن انجام شود. معیار موفقیت سازمان، به گفته او، میزان اثربخشی تصمیمات در تسهیل فعالیت سرمایه‌گذاران و تحقق نتایج اقتصادی است.

این تأکیدها در شرایطی مطرح می‌شود که آمارهای عملکردی ارس در ماه‌های اخیر قابل توجه بوده‌اند. منطقه در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۵ رتبه نخست شاخص‌های عملکردی مناطق آزاد کشور را کسب کرده است. سرمایه‌گذاری خارجی در مقاطع مختلف با رشدهای چندصددرصدی و حتی هزاردرصدی گزارش شده و سرمایه‌گذاری داخلی نیز جهش‌های چشمگیری داشته است. صادرات منطقه در برخی دوره‌ها به صدها میلیون دلار رسیده و تراز تجاری مثبت ثبت شده است. کاهش زمان صدور جواز تأسیس به کمتر از پنج روز کاری نیز از جمله اقدامات تسهیل‌گرانه بوده است.

با این وجود، مقدم‌زاده هشدار می‌دهد که این آمارها زمانی ارزش واقعی پیدا می‌کنند که آثار آن‌ها در کیفیت خدمات و رضایتمندی مردم و سرمایه‌گذاران ملموس شود. او از مدیران می‌خواهد اشراف کامل بر حوزه مأموریتی خود داشته باشند، بر فرآیندهای اجرایی مسلط باشند و تصمیم‌گیری به‌موقع انجام دهند. واحدهای فناوری اطلاعات، بازرسی و حراست موظف‌اند زمان دریافت، ارجاع و پاسخگویی به مکاتبات را به‌صورت سیستمی رصد کنند. قانون‌مداری، شفافیت و اجرای دقیق مصوبات اصول قطعی فعالیت سازمان اعلام شده و با هرگونه رفتار سلیقه‌ای یا ایجاد موانع اداری برخورد قاطع صورت خواهد گرفت.

این رویکرد در بستر چالش‌های ساختاری مناطق آزاد ایران معنا پیدا می‌کند. تعدد دستگاه‌های تصمیم‌گیر، ناهماهنگی میان نهادها، طولانی بودن فرآیندهای استعلام و گاه تفسیرهای متفاوت از معافیت‌های قانونی، از جمله موانعی هستند که سرمایه‌گذاران بارها به آن اشاره کرده‌اند. ارس نیز از این قاعده مستثنی نبوده است. موقعیت ژئوپلیتیک ارس، این تلاش‌ها را اهمیت بیشتری می‌بخشد. منطقه تنها نقطه دسترسی زمینی ایران به اتحادیه اوراسیا از طریق مرز نوردوز با ارمنستان است. دیدارهای اخیر مدیرعامل با مقامات مناطق آزاد کشورهای همسایه، از جمله منطقه آزاد پوتی در گرجستان، نشان‌دهنده تلاش برای تبدیل مرزها از خطوط جداکننده به پل‌های همکاری اقتصادی است. پروژه‌هایی در حوزه‌های انرژی پاک، از جمله نیروگاه‌های خورشیدی بزرگ‌مقیاس، کشاورزی گلخانه‌ای و زیرساخت‌های لجستیکی نیز در حال پیگیری است.

تحلیلگران اقتصادی معتقدند موفقیت مناطق آزاد در ایران بیش از آنکه به مشوق‌های قانونی وابسته باشد، به کیفیت حکمرانی و سرعت اجرای تصمیمات وابسته است. وقتی سرمایه‌گذار با تأخیرهای چندماهه در استعلامات یا تغییر رویه‌های اداری مواجه می‌شود، حتی جذاب‌ترین معافیت‌های مالیاتی نیز اثر خود را از دست می‌دهد. تأکید مقدم‌زاده بر رصد سیستمی مکاتبات و کاهش فاصله تصویب تا اجرا، در واقع تلاش برای بازگرداندن اعتماد به این فرآیندهاست.

در عین حال، فشارهای بیرونی نیز وجود دارد. تحریم‌ها، محدودیت‌های بانکی و نوسانات ارزی، فضای سرمایه‌گذاری را پیچیده‌تر کرده‌اند. در چنین شرایطی، مناطق آزاد می‌توانند به‌عنوان آزمایشگاه‌های سیاست‌گذاری عمل کنند؛ جایی که فرآیندهای اداری ساده‌تر، تصمیم‌گیری سریع‌تر و مسئولیت‌پذیری بالاتر آزمایش شود.

مقدم‌زاده در پایان نشست، مدیران و کارکنان مناطق آزاد را «سربازان جبهه اقتصادی کشور» خواند و از آن‌ها خواست با بسیج ظرفیت‌های تخصصی و اجرایی، در تقویت تولید، توسعه سرمایه‌گذاری و پیشبرد اهداف اقتصادی کشور نقش مؤثری ایفا کنند. این بیان، بیش از آنکه شعاری باشد، بازتاب‌دهنده درک مدیریت از موقعیت کنونی اقتصاد ایران است؛ اقتصادی که نیاز به جذب سرمایه، ایجاد اشتغال و افزایش صادرات غیرنفتی دارد و مناطق آزاد یکی از ابزارهای بالقوه تحقق این اهداف به‌شمار می‌روند.

آینده ارس به توانایی آن در تبدیل این محور راهبردی به واقعیت روزمره وابسته است. تسهیل سرمایه‌گذاری تنها با کاهش زمان صدور مجوزها محقق نمی‌شود؛ نیازمند فرهنگی سازمانی است که در آن هر مدیر خود را مسئول مستقیم نتیجه نهایی بداند. ارتقای کارآمدی نیز تنها با رصد سیستمی مکاتبات ممکن نیست؛ نیازمند حذف فرآیندهای موازی، شفافیت در تصمیم‌گیری و پاسخگویی واقعی در برابر سرمایه‌گذار است.

اگر این مسیر با جدیت ادامه یابد، ارس می‌تواند از یک منطقه آزاد مرزی به یکی از قطب‌های واقعی اقتصاد شمال‌غرب ایران تبدیل شود. در غیر این صورت، آمارهای رشد سرمایه‌گذاری و رتبه‌های عملکردی، صرفاً اعدادی روی کاغذ باقی خواهند ماند. نشست شورای معاونین و مدیران ارس، بیش از هر چیز، یادآوری این واقعیت بود که توسعه اقتصادی در نهایت به کیفیت تصمیم‌گیری و سرعت اجرا وابسته است؛ نه به شعارها و نه حتی به موقعیت جغرافیایی ممتاز. ■

تحولات مناطق اقتصادی اروپا

در حالی که اروپا برای تقویت امنیت انرژی و رقابت‌پذیری صنعتی خود تلاش می‌کند، مجموعه‌ای از پیشرفت‌ها در پروژه‌های انرژی تجدیدپذیر و مناطق صنعتی و آزاد، تصویری از تحول تدریجی اما هدفمند را نشان می‌دهد. یکی از برجسته‌ترین این تحولات، پیشروی پروژه انرژی بادی دریایی در منطقه پرنسس الیزابت بلژیک است. کمیسیون اروپا اخیراً طرح حمایتی بیش از دو میلیارد یورویی را برای اولین پارک بادی این منطقه در دریای شمال تأیید کرد؛ پارکی با ظرفیت حدود ۷۳۵ مگاوات که می‌تواند سالانه تا ۲/۶ تراوات‌ساعت برق تولید کند. این تصمیم پس از لغو مناقصه قبلی در سال ۲۰۲۵ و بازنگری چارچوب حمایتی بر اساس قرارداد دوطرفه تفاوت قیمت (CfD) گرفته شد و راه را برای از سرگیری مناقصه هموار کرد. همزمان، ساخت جزیره انرژی پرنسس الیزابت نیز با تکمیل پی‌ریزی‌ها پیشرفت قابل توجهی داشته و انتظار می‌رود تا سال ۲۰۳۱ به بهره‌برداری برسد. این پروژه بخشی از برنامه‌ای بزرگ‌تر برای افزودن حدود ۳/۵ گیگاوات ظرفیت بادی دریایی است که نقش مهمی در استقلال انرژی بلژیک و اتصال شبکه‌های منطقه‌ای خواهد داشت.

در بریتانیا نیز تمدید توافقات برنامه‌ریزی ساده در مناطق صنعتی، نمونه‌ای دیگر از تلاش برای تسهیل سرمایه‌گذاری است. منطقه صنعتی اسلاو (Slough Trading Estate) که یکی از بزرگ‌ترین مجتمع‌های صنعتی کشور به شمار می‌رود، برای دوره ده‌ساله جدید (تا ۲۰۳۴) توافق برنامه‌ریزی ساده را تمدید کرده است. این توافق به شرکت‌هایی مانند SEGRO اجازه می‌دهد بدون نیاز به مجوزهای جداگانه، ساخت انبارها، مراکز داده و تأسیسات تحقیقاتی را پیش ببرند، مشروط بر رعایت ضوابط طراحی و پایداری. چنین مکانیزم‌هایی سرعت توسعه را افزایش داده و به حفظ اشتغال محلی کمک می‌کنند.

همزمان، مناطق آزاد اسپانیا نیز نقش فعالی در صحنه بین‌المللی ایفا می‌کنند. نماینده منطقه آزاد ویگو به شورای مدیریت سازمان جهانی مناطق آزاد (WFZO) راه یافته است؛ سازمانی که بیش از ۲۲۰۰ منطقه آزاد و ویژه اقتصادی در ۱۶۸ کشور را نمایندگی می‌کند. این حضور، جایگاه اسپانیا را در گفت‌وگوهای جهانی درباره تجارت، لجستیک و نوآوری تقویت می‌کند.

تحلیل این تحولات نشان می‌دهد اروپا در حال ترکیب دو رویکرد مکمل است: سرمایه‌گذاری سنگین در انرژی پاک برای کاهش وابستگی و ریسک‌های ژئوپلیتیک، و ساده‌سازی مقررات در مناطق صنعتی و آزاد برای جذب سرمایه و حفظ رقابت‌پذیری. موفقیت این مسیر به هماهنگی میان سیاست‌های ملی، حمایت‌های اتحادیه اروپا و توانایی جذب سرمایه‌گذاران خصوصی وابسته است. اگر این روند ادامه یابد، می‌تواند الگویی برای سایر مناطق جهان باشد که همزمان با گذار سبز، به دنبال تقویت پایه‌های صنعتی خود هستند. ■

لرزش بنیادین پترودلار

رضا مسرور، مشاور عالی وزیر میراث فرهنگی و دبیر پیشین شورای‌عالی مناطق آزاد، در نشستی با فعالان اقتصادی کیش اعلام کرد جنگ اخیر آمریکا و ایران «به معنای واقعی بر پیکره پترودلار ترک انداخته است». این ادعا، در شرایطی که بازارهای جهانی هنوز تحت تأثیر تنش‌های انرژی و نوسان نرخ بهره قرار دارند، بحثی قدیمی اما تازه را زنده کرده: آیا ستون مالی سلطه دلار در حال فرسایش است؟

پترودلار از دهه ۱۹۷۰، با توافق آمریکا و عربستان، نفت را به دلار گره زد و جریان مازاد درآمدهای نفتی را به خرید اوراق خزانه آمریکا هدایت کرد. این چرخه، تقاضای ساختاری برای دلار ایجاد می‌کرد و هزینه استقراض واشنگتن را پایین نگه می‌داشت. اکنون، به گفته مسرور، جنگ اخیر برای بسیاری از کشورهایی که امنیت خود را از آمریکا می‌خریدند، روشن کرده که باید رویه‌های خود را تغییر دهند. چین و روسیه مسیر «پتروبریکس» را دنبال می‌کنند و عربستان نیز به آن تمایل نشان داده است. نتیجه، نه حذف کامل پترودلار، بلکه کاهش تدریجی قدرت و نفوذ اقتصادی آمریکا بر اقتصادهای دیگر خواهد بود.

داده‌های موجود این تصویر را پیچیده‌تر می‌کند. حدود ۸۰ درصد معاملات نفت همچنان به دلار انجام می‌شود و سهم دلار از ذخایر ارزی جهان نزدیک به ۵۶ درصد باقی مانده است. یوآن، با وجود رشد، هنوز با محدودیت‌هایی چون کنترل سرمایه و وابستگی به اقتصاد چین روبه‌روست. با این حال، تحریم‌ها علیه روسیه و ایران، و تلاش‌های برخی تولیدکنندگان برای تنوع‌بخشی به ارز تسویه، نشانه‌هایی از فرسایش تدریجی است. مسرور تأکید می‌کند آمریکا نسبت به این روند بسیار حساس است و تمام تلاش خود را برای جلوگیری از آن به کار گرفته است.

برای ایران، پیام روشن است: آینده اقتصاد باید برای هر سناریویی جنگ، توافق یا وضعیت نه جنگ و نه صلح آماده باشد. بازار مسکن دلاری در تهران به حدود ۹۴۵ دلار در هر مترمربع رسیده و از اوج ۱۴۰۰ دلاری تیر ۱۴۰۲ فاصله گرفته است. بورس در صورت توافق جذاب‌تر می‌شود و در صورت تداوم تنش، آسیب‌پذیرتر. مسرور هشدار می‌دهد دولت گران اداره می‌شود و بهره وری، نه فقط کنترل قیمت، نیاز به سرمایه‌گذاری خارجی دارد که همچنان محدود است.

ترک در پترودلار، اگر واقعی باشد، نه فروپاشی یک‌شبه، بلکه آغاز دوره‌ای طولانی از بازتنظیم قدرت مالی جهانی است. آمریکا هنوز ابزارهای قدرتمندی دارد، اما اعتماد و وابستگی ساختاری که دهه‌ها بر آن تکیه کرده بود، دیگر بدیهی به نظر نمی‌رسد. برای بازیگران منطقه‌ای، از جمله ایران، این لحظه هم فرصت و هم خطر است. ■

انزلی: آزادی قانونمند

منطقه آزاد انزلی، تنها منطقه آزاد شمال کشور و دروازه‌ای استراتژیک به سوی دریای خزر و کریدور بین‌المللی شمال جنوب، سال‌هاست که در کانون توجه فعالان اقتصادی قرار دارد. موقعیت جغرافیایی آن، همجواری با بازارهای اوراسیا و روسیه، دسترسی به بنادر کاسپین و انزلی، و اتصال بالقوه به شبکه‌های ریلی و جاده‌ای، این منطقه را به یکی از معدود نقاطی تبدیل کرده که می‌تواند هم نقش لجستیکی ایفا کند و هم فضای واقعی برای تجارت خصوصی فراهم آورد. اما آنچه این منطقه را از یک «منطقه آزاد» صرف متمایز می‌کند، تلاش آشکار سازمان آن برای ایجاد تعادل میان گشودگی به روی بخش خصوصی و حفظ نظم و قانونمندی است؛ تعادلی که در فرآیند دریافت مجوز فعالیت بازرگانی به شکلی ملموس نمود پیدا می‌کند.

طبق ماده ۱۱ قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری صنعتی، هر گونه فعالیت اقتصادی مجاز در محدوده منطقه اعم از بازرگانی، صنعتی، خدماتی، گردشگری یا پیمانکاری منوط به دریافت مجوز فعالیت اقتصادی از سازمان منطقه آزاد است. این مجوز، نه یک تشریفات اداری اضافی، بلکه پیش‌نیاز بهره‌مندی از معافیت‌های مالیاتی (۱۵ تا ۲۰ ساله)، معافیت‌های گمرکی برای مواد اولیه و ماشین‌آلات، و سایر مشوق‌های قانونی محسوب می‌شود. بدون آن، حتی شرکت ثبت‌شده نیز حق فعالیت تجاری ندارد. این الزام، در ظاهر ممکن است محدودکننده به نظر برسد، اما در عمل چارچوبی ایجاد می‌کند که هم شفافیت را تضمین می‌کند و هم از سوءاستفاده‌های احتمالی جلوگیری می‌نماید.

فرآیند دریافت این مجوز، بر اساس رویه‌های اعلام‌شده سازمان و سامانه‌های مرتبط مناطق آزاد، نسبتاً روشن است. متقاضی حقیقی یا حقوقی باید محل فعالیت خود را مشخص کند (سند مالکیت یا اجاره‌نامه رسمی در محدوده منطقه)، مدارک هویتی شرکا و مدیران را ارائه دهد، و در صورت وجود شرکت، آگهی تأسیس و آخرین تغییرات روزنامه رسمی را ضمیمه کند. برای اتباع خارجی، گذرنامه و تأییدات امنیتی نیز لازم است. پس از بررسی و پرداخت هزینه‌های مربوط، مجوز صادر می‌شود. در مرحله بعد، امکان ثبت شرکت در واحد ثبتی منطقه، دریافت پروانه بهره‌برداری و در نهایت کارت بازرگانی فراهم می‌آید. سازمان در سال‌های اخیر با کاهش بوروکراسی، حذف مراحل غیرضرور و بهره‌گیری از کارشناسان بخش خصوصی و تشکل‌های صنفی، این مسیر را تسهیل کرده است. آمار صدور ۱۱۳۵ فقره مجوز فعالیت اقتصادی در چهار ماه نخست یک سال اخیر بار رشد حدود ۱۰ درصدی نسبت به مدت مشابه سال قبل نشان‌دهنده افزایش اعتماد فعالان اقتصادی به این فرآیند است. مجوزها در حوزه‌های بازرگانی، تولیدی صنعتی، خدمات فنی مهندسی و گردشگری صادر شده‌اند.

این رشد تصادفی نیست. سازمان منطقه آزاد انزلی بارها تأکید کرده که راهبرد اصلی‌اش، ایجاد فضای تعاملی و هم‌افزا با بخش خصوصی است. کاهش کاغذبازی و اصلاح ساختارها، نه تنها زمان صدور مجوز را کوتاه‌تر کرده، بلکه پیام روشنی ارسال می‌کند: منطقه آزاد باید در خدمت فعالان اقتصادی باشد، نه مانعی در برابر آن‌ها. در عین حال، همین سازمان بر قانونمندی پافشاری می‌کند. فعالیت‌های نیازمند مجوزهای تخصصی مانند بانکداری، بیمه، دارو، صنایع غذایی یا حمل‌ونقل دریایی پیش از ثبت شرکت باید تأییدیه دریافت کنند. مقررات اشتغال اتباع خارجی نیز بر اساس میزان سرمایه ثبت‌شده و نوع فعالیت تنظیم شده است. این نظم، از یک سو از تبدیل منطقه به فضای بی‌قاعده جلوگیری می‌کند و از سوی دیگر، امنیت حقوقی سرمایه‌گذار را افزایش می‌دهد.

اهمیت بخش بازرگانی در این میان دوچندان است. انزلی تنها منطقه آزادی است که در شمال کشور قرار دارد و می‌تواند نقش هاب تجارت با کشورهای حاشیه خزر و اتحادیه اقتصادی اوراسیا را ایفا کند. صادرات از مجتمع بندری کاسپین در دوره‌هایی رشدهای چشمگیر ثبت کرده و سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی هرچند هنوز در مقیاس مطلوب نیست روند صعودی داشته است. حضور حدود ۱۶۰ واحد تولیدی فعال، بخشی با سرمایه‌گذاری خارجی، و تمرکز بر صنایع فرآوری، بسته‌بندی، و خدمات لجستیکی، نشان می‌دهد که بازرگانی نه حاشیه، بلکه محور اصلی منطقه است. وقتی سازمان فضا را برای فعالان بازرگانی باز می‌کند از طریق تسهیل مجوزها، بسته‌های سرمایه‌گذاری و تعامل با تشکل‌های خصوصی در واقع ظرفیت‌های استراتژیک منطقه را فعال می‌سازد. در مقابل، وقتی قانون و مقررات را جدی می‌گیرد، از تبدیل این فضا به محلی برای فعالیت‌های غیرشفاف یا رانت‌جویانه جلوگیری می‌کند.

این تعادل، البته کامل نیست. چالش‌هایی همچون نیاز به تکمیل زیرساخت‌های ریلی (مانند اتصال رشت انزلی)، توسعه اسکله‌ها و بهبود رویه‌های گمرکی همچنان وجود دارد. برخی فعالان اقتصادی از کندی در برخی مراحل یا پیچیدگی‌های اداری شکایت دارند. با این حال، جهت‌گیری کلی سازمان در سال‌های اخیر تأکید بر مشارکت بخش خصوصی در رفع موانع تولید، تفویض اختیارات به تشکل‌های صنفی، و اولویت‌بخشی به تسهیل فرآیندها نشان‌دهنده درک این واقعیت است که رشد پایدار منطقه آزاد تنها با اعتماد بخش خصوصی ممکن می‌شود. قانون و نظم در اینجا نه دشمن آزادی اقتصادی، بلکه شرط تداوم آن است. بدون چارچوب قانونی روشن، معافیت‌های مالیاتی و گمرکی معنایی ندارند و سرمایه‌گذار خارجی یا داخلی حاضر به ریسک نخواهد بود.

در نهایت، راهنمای دریافت مجوز فعالیت بازرگانی در انزلی، چیزی فراتر از یک کلیپ آموزشی کوتاه است. این فرآیند، نماد رویکردی است که می‌کوشد همزمان دو هدف به ظاهر متعارض را محقق کند: گشودن فضا به روی خلاقیت و سرمایه‌گذاری خصوصی، و حفظ نظم و شفافیت در محیطی که به دلیل موقعیت ژئوپلیتیک حساس است. اگر سازمان منطقه آزاد انزلی بتواند این تعادل را حفظ کند و حتی تقویت نماید با ادامه کاهش بوروکراسی، شفافیت بیشتر و مشارکت واقعی بخش خصوصی انزلی نه فقط یک منطقه آزاد دیگر، بلکه الگویی برای چگونگی مدیریت هوشمندانه آزادی اقتصادی در چارچوب قانون خواهد شد. در جهانی که تجارت بین‌المللی هر روز پیچیده‌تر می‌شود، چنین الگویی ارزشمند است. ■

سوغات نامرئی منطقه آزاد انزلی

آبان رو به پایان است و بادهای پاییزی خزر هنوز ملایم‌اند. در فاز تجارت و گردشگری منطقه آزاد انزلی، مردم هنوز می‌آیند. می‌خرند، می‌خندند، عکس می‌گیرند و می‌روند. چیزی را با خود می‌برند که هیچ ویترینی آن را عرضه نمی‌کند: خاطره. این صحنه ساده، که عکاس سینا پیرمحمدی آن را ثبت کرده، بیش از یک گزارش تصویری است. تصویری است از تبدیل شدن یک منطقه آزاد تجاری به فضایی که اقتصاد و تجربه را به هم گره زده است.

منطقه آزاد انزلی سال‌هاست از نقش صرفاً تجاری خود فاصله گرفته. بزرگ‌ترین آکواریوم تونلی ایران با تونل چهل‌متری‌اش، پارک بهشت پرندگان، مراکز تفریحات دریایی مارینا، شهربازی، بولینگ و پردیس‌های سینمایی، در کنار مجتمع‌های خرید متعدد، ترکیبی ساخته‌اند که هم خانواده را جذب می‌کند و هم گردشگر یک‌روزه را. ساحل، قایق‌سواری، پاراسل و پیاده‌روی کنار آب، لایه‌ای طبیعی به این مجموعه اضافه کرده است. در عین حال، همکاری‌های سازمان منطقه آزاد با میراث فرهنگی گیلان و حمایت از صنایع دستی محلی از حصیربافی و نمدمالی تا بامبوبافی بعد فرهنگی را تقویت کرده است. این ترکیب، منطقه را از یک بازار بزرگ به مقصدی چندلایه تبدیل کرده که خرید صرفاً بخشی از تجربه است، نه تمام آن.

آمارها این جذابیت را تأیید می‌کنند. منطقه آزاد انزلی در دوره‌های مختلف میزبان میلیون‌ها بازدیدکننده بوده و به‌عنوان یکی از پرتردد‌ترین نقاط گردشگری شمال کشور شناخته می‌شود. آنچه آن را متمایز می‌کند، پایداری این حضور حتی در ماه‌های غیرپیک است. پاییز که بسیاری از مقاصد ساحلی خلوت می‌شوند، اینجا هنوز شلوغ است. مردم نه فقط برای کالاهای وارداتی، که برای فضای امن، نورپردازی شبانه، کافه‌ها و حس جمعی می‌آیند. این «حال خوب» تصادفی نیست؛ نتیجه برنامه‌ریزی برای تبدیل زیرساخت تجاری به تجربه گردشگری است.

در نهایت، آنچه گردشگر با خود می‌برد، فراتر از کیسه خرید است. خاطره یک روز کامل در کنار دریا، خنده کودکان در آکواریوم، عکس‌های دسته‌جمعی کنار آب و حس تعلق کوتاه‌مدت به فضایی که هم مدرن است و هم ریشه در گیلان دارد. منطقه آزاد انزلی امروز بیش از آنکه کالا بفروشد، لحظه می‌سازد. و لحظه، همان چیزی است که هیچ فروشگاهی نمی‌تواند قیمت‌گذاری کند. ■

سرمایه اسپانیایی در پاناما

در سال ۲۰۲۶، رژیم مناطق آزاد پاناما شاهد ورود چهار شرکت جدید بود که سه تای آن‌ها اسپانیایی و یکی مختلط شیلیایی-ونزوئلایی است. سرمایه‌گذاری اولیه اعلام‌شده به حدود ۸/۳۲ میلیون دلار می‌رسد و پیش‌بینی می‌شود این پروژه‌ها مجموعاً ۱۲۸ شغل مستقیم و غیرمستقیم ایجاد کنند. این تحرکات، بار دیگر نقش پاناما را به‌عنوان قطب لجستیکی آمریکای لاتین برجسته می‌کند.

شرکت‌های ATP America، Estela Shipping Panama و Blumaq Latam هسته اصلی این موج سرمایه‌گذاری را تشکیل می‌دهند. ATP America به‌عنوان پروموتر و اپراتور منطقه آزاد وارد شده، در حالی که Estela Shipping خدمات لجستیکی را در PanaPark Free Zone ارائه خواهد داد. Blumaq Latam نیز بر اجاره املاک و پردازش محصولات نهایی یا نیمه ساخته تمرکز دارد. شرکت چهارم با سرمایه مختلط شیلیایی-ونزوئلایی نیز به این فهرست اضافه شده است. تاکنون حدود ۴/۴۶ میلیون دلار از این سرمایه‌گذاری‌ها اجرا شده و ۱/۱۰ میلیون دلار دیگر برای مراحل آینده برنامه‌ریزی شده است.

از نظر اشتغال، این چهار شرکت در مرحله اولیه ۳۴ شغل مستقیم و ۱۵ شغل غیرمستقیم ایجاد می‌کنند. در مراحل بعدی، ۵۲ شغل مستقیم و ۲۷ شغل غیرمستقیم دیگر پیش‌بینی شده که مجموع را به ۱۲۸ می‌رساند. این ارقام در مقایسه با پروژه‌های بزرگ‌تر منطقه آزاد پاناما modest به نظر می‌رسند، اما نشان‌دهنده تداوم جذب سرمایه خارجی در بخش‌های تخصصی لجستیک و پردازش است.

تحلیلگران اقتصادی معتقدند این ورودها بازتابی از مزایای رقابتی پاناما است: موقعیت استراتژیک در کنار کانال پاناما، رژیم مالیاتی ترجیحی مناطق آزاد و زیرساخت‌های لجستیکی پیشرفته. اسپانیا به‌عنوان یکی از سرمایه‌گذاران سنتی اروپا در منطقه، همچنان به این بازار علاقه نشان می‌دهد. با این حال، موفقیت واقعی این پروژه‌ها به توانایی مقامات در تسهیل فرآیندها و ایجاد پیوندهای تولیدی وابسته است.

وزارت تجارت و صنایع پاناما (MICI) از طریق کمیسیون ملی مناطق آزاد، پیگیری مستمر این پروژه‌ها را بر عهده دارد. در حالی که پاناما تلاش می‌کند جایگاه خود را به‌عنوان مرکز توزیع منطقه‌ای تثبیت کند، این سرمایه‌گذاری‌های نسبتاً کوچک اما هدفمند، نشانه‌ای از پویایی مداوم رژیم مناطق آزاد در جذب سرمایه و ایجاد اشتغال محسوب می‌شوند. ■

عملگرایی در کیش

در جزیره کیش، جایی که آسمان و دریا به هم می‌رسند، رویدادهای هفته‌های اخیر بیش از آن که اخبار روزمره باشند، نشانه‌ای از یک رویکرد عمیق‌ترند: عملگرایی بی‌وقفه در حفظ و ارتقای زیرساخت‌های گردشگری. بوئینگ ۷۳۷ هواپیمایی کاسپین که از نجف به کیش فرود آمد و با مراسم واتر سالوت استقبال شد، فقط یک پرواز نبود. این لحظه نمادین، نقطه تلاقی تلاش‌های مداوم برای پیوند مسیرهای هوایی بین‌المللی با ظرفیت‌های داخلی جزیره است. همزمان، جابه‌جایی هزار و ۸۸۸ خودرو و بیش از ۹ هزار مسافر از مسیرهای دریایی در یک هفته، و ثبت ۱۹۲ پرواز با نزدیک به ۱۸ هزار مسافر در همان بازه زمانی، تصویری روشن از شبکه‌ای چندوجهی ارائه می‌دهد که نه‌تنها کار می‌کند، بلکه در سطح کیفی بالا باقی می‌ماند.

کیش سال‌هاست که به‌عنوان یکی از مقاصد اصلی گردشگری ایران شناخته می‌شود، اما آنچه در این دوره متمایز به نظر می‌رسد، تمرکز بر کارایی زیرساختی به‌جای شعارهای توسعه‌ای است. فرودگاه بین‌المللی کیش با باند استاندارد، تجهیزات کمک‌ناوبری پیشرفته از جمله سامانه ILS و آمادگی عملیاتی کامل، نشان داده که حتی در شرایط پیچیده، ظرفیت پذیرش پروازهای پهن‌پیکر و مدیریت ترددهای سنگین را دارد. برقراری مجدد مسیر مستقیم نجف-کیش با مشارکت شرکت‌هایی مانند کاسپین و ساها، پس از وقفه‌هایی که صنعت هوایی منطقه را تحت تأثیر قرار داد، نمونه روشنی از این عملگرایی است. واتر سالوت نه‌تنها یک رسم تشریفاتی، بلکه اعلام آمادگی زیرساخت‌ها برای خدمت‌رسانی با استانداردهای بین‌المللی بود. این استقبال، پیامی واضح به زائران و گردشگران خارجی ارسال کرد: جزیره آماده است و کیفیت خدمات در اولویت قرار دارد.

در سوی دیگر، مسیرهای دریایی نقش حیاتی خود را ایفا می‌کنند. جابه‌جایی بیش از هزار و ۸۰۰ خودرو در بازه ۲۳ تا ۲۹ آبان ۱۴۰۵ از طریق شناورهای خودروبر و مسافری تندرو، نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری شبکه‌ای است که وابستگی صرف به هوا را کاهش می‌دهد. این اعداد صرفاً آمار نیستند؛ آن‌ها حاصل سرمایه‌گذاری مداوم در بنادر، هماهنگی لجستیکی و مدیریت ایمن تردد در شرایط متغیر جوی خلیج فارس‌اند. تجربه مسیرهای جایگزین مانند لامرد-چارک در دوره‌های محدودیت پروازی، ثابت کرد که زیرساخت‌های دریایی کیش نه‌تنها پشتیبان، بلکه ستون اصلی پایداری گردشگری‌اند. وقتی بیش از ۹ هزار مسافر و سرنشین در یک هفته از این مسیرها عبور می‌کنند، مشخص می‌شود که عملگرایی در اینجا به معنای پیش‌بینی، آماده‌سازی و اجرای بی‌وقفه است.

اما زیرساخت فیزیکی بدون نیروی انسانی آموزش‌دیده ناقص می‌ماند. برگزاری آزمون جامع دوره‌های تخصصی کوتاه‌مدت گردشگری با حضور ۴۲ فراگیر در کیش، در چارچوب اختیارات تفویض‌شده از سوی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، گام مهمی در این جهت است. این آزمون که همزمان در سراسر کشور برگزار شد، سه گرایش کلیدی را پوشش داد: مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، مدیریت عمومی تأسیسات گردشگری و ارزیابی تأسیسات. شرکت‌کنندگان، پس از یک سال آموزش نظری و عملی در مؤسسات دارای مجوز، دانش و مهارت خود را به سنجش گذاشتند. این رویداد بیش از یک آزمون رسمی است؛ نشان‌دهنده عزم برای ارتقای سطح کیفی خدمات از پایه است. وقتی بیش از ۵ هزار نفر در سطح ملی در چنین آزمونی شرکت می‌کنند و کیش به‌عنوان یکی از مراکز اجرایی آن انتخاب می‌شود، پیام روشن است: کیفیت گردشگری وابسته به نیروی انسانی متخصص است و جزیره در پرورش این نیروها سهم جدی دارد.

نگاه عمیق‌تر به کارنامه دوساله شرکت توسعه و مدیریت بنادر و فرودگاه‌های کیش، تصویری از تلاش سیستماتیک ارائه می‌دهد. جابه‌جایی بیش از ۵/۴ میلیون مسافر از مبادی هوایی و دریایی در بازه‌ای حدوداً دوساله، رشد قابل توجه مسافران خارجی در دوره‌های پیشین، و تعریف بسته‌های سرمایه‌گذاری متعدد، همگی بر پایه یک اصل استوارند: حفظ استاندارد بالا حتی در مواجهه با محدودیت‌ها. فرودگاه کیش که روزهایی با رکوردهای روزانه پرواز را تجربه کرده و زیرساخت‌هایش برای پذیرش هواپیماهای بزرگ آماده است، نمادی از این رویکرد است. توسعه ظرفیت‌های آب و برق، احیای پروژه‌های راکد و تمرکز بر آموزش تخصصی هتلداری و خدمات گردشگری، لایه‌های دیگری از این عملگرایی را نشان می‌دهند. این‌ها اقدامات نمایشی نیستند؛ سرمایه‌گذاری‌هایی‌اند که تجربه گردشگر را از لحظه ورود تا خروج تحت تأثیر قرار می‌دهند.

آنچه سبک این تلاش‌ها را به گزارش‌های تحلیلی نزدیک می‌کند، پرهیز از وابستگی به یک مسیر واحد است. کیش دریافته که پایداری گردشگری در گرو تنوع زیرساختی است: هوایی برای سرعت و دسترسی بین‌المللی، دریایی برای حجم و انعطاف، و نیروی انسانی برای کیفیت ماندگار. واتر سالوت برای پرواز نجف، آمار جابه‌جایی خودروها و مسافران، و آزمون تخصصی گردشگری، سه وجه از یک منشور واحدند. هر کدام به‌تنهایی خبر هستند، اما در کنار هم روایتی از جزیره‌ای می‌سازند که به‌جای انتظار برای شرایط ایده‌آل، با ابزارهای موجود، استانداردهای بالا را حفظ و ارتقا می‌دهد.

این عملگرایی البته چالش‌هایی هم دارد. محدودیت‌های دوره‌ای پروازی، نوسانات جوی دریایی و نیاز مداوم به نیروی متخصص، همگی واقعیت‌های ملموس‌اند. اما پاسخ کیش، ساختن لایه‌های پشتیبان و سرمایه‌گذاری روی کیفیت بوده است. وقتی فرودگاه با تجهیزات پیشرفته آماده است، بنادر با شناورهای متعدد فعالیت می‌کنند و سیستم آموزشی برای سنجش مهارت‌ها فعال است، نتیجه آن تجربه گردشگری‌ای است که می‌تواند در سطح رقابتی باقی بماند.

در نهایت، این رویدادهای به‌ظاهر پراکنده، تصویری منسجم ارائه می‌دهند: کیش در حال تثبیت موقعیتی است که در آن زیرساخت‌ها نه فقط ساخته، بلکه نگهداری و ارتقا می‌شوند تا کیفیت خدمات در اولویت بماند. از آسمان نجف تا اسکله‌های دریایی و سالن‌های آزمون تخصصی، رشته‌ای از تلاش‌های عملی در جریان است که هدفی روشن دارد، تبدیل کیش به مقصدی که گردشگر در آن نه فقط حضور، بلکه تجربه‌ای با استاندارد بالا را احساس کند. این مسیر، پر از جزئیات اجرایی و تصمیم‌های روزمره است، اما همین جزئیات‌اند که کیفیت را زنده نگه می‌دارند. ■

دروازه صادرات پاکستان

در حاشیه بندر جبل‌علی دبی، پروژه‌ای در حال شکل‌گیری است که می‌تواند مسیر تجارت پاکستان را در منطقه تغییر دهد. شرکت ملی لجستیک پاکستان (NLC) با همکاری DP World، «پاکستان مارت» را راه‌اندازی می‌کند؛ مرکزی با بیش از ۵۰۰ غرفه که محصولات ساخت پاکستان را در محیطی بدون مالیات، عوارض و مالیات بر ارزش افزوده به نمایش می‌گذارد. زمین و زیرساخت آن را دولت دبی به‌صورت رایگان در اختیار گذاشته است؛ نشانه‌ای از روابط نزدیک دو کشور و علاقه امارات به تقویت نقش خود به‌عنوان هاب منطقه‌ای.

این مرکز تنها یک نمایشگاه نیست. انبارهای باند، شوروم‌ها، واحدهای خرده‌فروشی و مراکز اجرای تجارت الکترونیک را در خود جای می‌دهد و به صادرکنندگان پاکستانی امکان می‌دهد کالاها را مستقیماً از دبی به بازارهای خاورمیانه، آفریقا، آسیای مرکزی و فراتر از آن بازصادرات کنند. مالیات و عوارض تنها زمانی اعمال می‌شود که کالا در بازار محلی امارات فروخته شود؛ مدلی که ریسک موجودی را برای تولیدکنندگان کوچک و متوسط کاهش می‌دهد.

از منظر تحلیلی، پاکستان مارت پاسخی به چالش‌های دیرینه صادرات پاکستان است: هزینه‌های لجستیکی بالا، نبود دسترسی مستقیم به خریداران منطقه‌ای و وابستگی بیش از حد به بازارهای سنتی. با قرار گرفتن در منطقه آزاد جبل‌علی و نزدیکی به شبکه‌های حمل‌ونقل هوایی، دریایی و جاده‌ای، این پروژه می‌تواند زمان و هزینه دسترسی به بازارهای نوظهور آسیای مرکزی و روسیه را کاهش دهد. مقامات NLC تأکید کرده‌اند که این طرح بخشی از استراتژی گسترده‌تر اتصال جاده‌ای به تاشکند و فراتر از آن است.

با این حال، موفقیت آن به عوامل متعددی وابسته است. توانایی جذب تعداد کافی از صادرکنندگان باکیفیت، هماهنگی با نهادهای تجاری پاکستان برای انتخاب مستأجران و حفظ استانداردهای بین‌المللی در محصولات، همگی تعیین‌کننده‌اند. رقابت با مدل‌های مشابه مانند دراگون مارت چین نیز وجود دارد. اگر این مرکز بتواند زنجیره تأمین یکپارچه‌ای از کارخانه‌های پاکستان تا قفسه‌های دبی ایجاد کند، می‌تواند نه تنها ارزآوری را افزایش دهد، بلکه تصویر برند «ساخت پاکستان» را در بازارهای منطقه‌ای بازتعریف کند. در جهانی که لجستیک و دسترسی به بازار به اندازه تولید اهمیت یافته، پاکستان مارت آزمایشی عملی برای دیپلماسی اقتصادی اسلام‌آباد در خلیج فارس است. ■

